

T O R Z O

číslo 1

Martin Smid?

Praha, duben 1989

OBSAH :

Informace o nepovolených aktivitách nelegálních skupin v ČSSR

Doslovný záznam z vystoupení našeho státníka

Günter Kunert: O smyslu protestu

Luboš Vydra: Reportáž z Ruzyně

Dopisy z vojny

Pavel Zdražil: Příhoda v dešti

oprava red.

~~Pravda je jenom jedna,
ale musíme jí pomáhat.~~

~~Julius Fučík~~

Informace o nepovolených aktivitách nelegálních skupin v ČSSR
(z brožury Stranické informace č.2/89, vydané OV KSČ v Gottwaldově,
pouze pro stranickou potřebu)

S postupující společenskou přestavbou a prohlubováním socialistické demokracie, kdy se do tohoto procesu zapojují široké vrstvy pracujících, vzrůstá v posledním období výrazně i aktivita těch sil, jejichž východiska, cíle a politická orientace leží mimo sféru, vymezenou socialistickým pluralismem.

Koncem roku 1987 a v průběhu roku 1988 jsme zaznamenali závažné změny ve struktuře a zaměření činnosti nelegálních skupin. Ustálená struktura se v průběhu posledních dvou let rozrostla, takže v současné době představuje celkem 20 formací, které mají asi 500 aktivních exponentů a podporu zhruba 5000 sympatizujících. Vytvořila se jakási volná unie nelegálních skupin navzájem personálně spojených prostřednictvím neaktivnějších činitelů, jejichž základnou je Charta 77. Nelegální seskupení přešlo z pozice "morálních a demokratických obroditelů socialismu" k otevřeným výzvám k destrukci socialismu a jeho nahrazení politickým a ekonomickým systémem podle vzoru buržoasní společnosti.

Protisocialistické nelegální formace parazitují na existujících problémech naší společnosti, vyplývajících ze zpoždování ekonomiky za vědecko-technickým rozvojem ve světě, z nízkého růstu produktivity práce, z nedostatků v odběratelsko-dodavatelských vztazích. Přizívají se také na ekologických problémech, na nedostacích v oblasti služeb a zásobování vnitřního trhu, v našem zdravotnictví, školství a podobně. Pokoušejí se nezkušeným a politicky nezralým lidem vnutit představu, že tyto a další problémy lze u nás vyřešit, jen když opustíme cestu socialismu.

Důležitou úlohu v činnosti nelegálních skupin sehrává politická, ideologická a materiální a finanční podpora ze strany kapitalistických států a mezinárodních organizací.

Za určitý předěl v činnosti nelegálních struktur lze považovat programové prohlášení Charty 77 k 10. výročí jejího trvání. Výrazným znakem, kterým se nepřátelská aktivita liší od předcházejícího období, je orientace na masovost a popularizaci a veřejné vystupování. Příznačné je i sbližování s tou částí římsko-katolického duchovenstva, která se přiklání k politickému klerikalismu. Nelegální struktury vstoupili do nové fáze, která je charakterizována otevřenou konfrontací s politickým systémem a stupňovaným úsilím o přiznání postavení legální politické opozice. Patrné je rovněž snaha o rozšíření činnosti z Prahy do dalších míst republiky. Zkušenosti z vystoupení skupin na veřejnosti v době od 15. do 20. ledna 1989 v Praze ukazují, že se jich kromě vlastních organizátorů zúčastňují různé skupiny lidí. Jsou to asociální kriminální živly, jejichž počet na těchto akcích vzrůstá. Další skupinu tvoří politicky nezralí a dezorientovaní mladí lidé mladších věkových kategorií (převážně učňovské mládeže), s kterými lze snadno manipulovat. K nim mají blízko i starší politicky indifferenční občané, kteří vidí v konfrontaci se státní mocí určitou senzaci, kterou ze zvědavosti pozorují. Nejnebezpečnější jsou však protisocialisticky zaměřeni účastníci provokačních akcí, kteří se dlouho navenek neprojevovali a spatřují v současné situaci vhodnou příležitost k aktivnímu vystoupení proti socialismu. Především s touto skupinou počítají organizátoři nezákonných akcí jako se svým potenciálním zázemím, které svým jednáním může strhnout ostatní k davové psychoze a hysterii. V této skupině může být i záloha pro nově se

vytvářející organizaci "Obroda - klub za socialistickou přestavbu", jejíž strážci počítají s aktivizací vyloučených členů KSČ a jejich rodinných příslušníků. Výrazným rysem působení nelegálních struktur je tendence ke zmezinárodnění jejich činnosti, a to navazováním a rozšiřováním vztahů s disidentským hnutím v dalších socialistických zemích, zejména v PLR a MLR. V závěru loňského roku situace vyústila v ustavení "Východoevropské informační agentury", v níž jsou zastoupeny disidentní skupiny z ČSSR, PLR, SSSR, MLR a NDR. Z tohoto hlediska nelze podcenovat, že na nedávné provokační události mělo svůj dopad opatření k legalizaci opozičního hnutí v PLR a MLR.

Pro činnost těchto skupin je přes jejich stálá tvrzení o vlastní nezávislosti charakteristické to, že jsou stále více nástrojem určitých politických sil. V posledním období je patrné, že od inspirování úlohy západních sdělovacích prostředků, především rádia Svobodná Evropa, Hlas Ameriky a BBC, přikročila západní centra k obsahové a přímé organizační činnosti, kterou sjednocují a dirigují nelegální skupiny k jednotnému postupu. Tuto skutečnost potvrzuje i průběh vystoupení v Praze a dalších městech. Také publikování různých dokumentů nelegálních skupin s vícedenním předstihem je toho potvrzením. Například nedávná "Iniciativa kulturních pracovníků" adresovaná předsedovi federální vlády byla široce publikována Rádiem Svobodná Evropa a dalšími vysílači již v pátek 27. ledna t.r., avšak na předsednictvo vlády byla doručena až v pondělí 30. ledna. Takovýchto příkladů je celá řada.

Nutno počítat s tím, že nelegální skupiny budou k širším masovým akcím využívat i nadále významných výročí. Zkušenosti od října m.r. ukazují, že v naší veřejnosti a zejména ve stranických řadách převažují kritické hlasy na adresu těch, kteří vystupují proti socialistickému společenskému zřízení, a kladné ohlasy na zásahy pořádkových sil proti provokačním akcím. Zároveň se v naší veřejnosti a zejména ve straně množí požadavky účinnějšího a rozhodnějšího postupu proti organizátorům těchto akcí. V této souvislosti se poukazuje na skutečnost, že dlouhodobým benevolentním přístupem a mnohdy přehlížením nezákonného jednání nelegálních skupin došlo ke znevážení zákonnosti, byla narušena zásada neodvratitelnosti sankcí za činnost proti zájmům státu a socialistické společnosti. Zkušenost zároveň ukázala, že se mezi veřejností všeobecně projevuje malá znalost platných zákonů. Řada účastníků nepovolených akcí si ani neuvědomila, že svou účastí na nich porušuje zákon.

Nutno zaznamenat také značný mezinárodní ohlas, se kterým se provokační akce setkaly v kapitalistických zemích, především v masových sdělovacích prostředcích. Část politických kruhů těchto zemí, pro něž tyto akce představují příležitost k diskreditaci Československa, jim vyjadřují svou podporu. Ukázalo se mimo jiné v průběhu vídeňské následné schůzky, jejíhož fora zneužili ministři zahraničních věcí USA a NSR Schulz a Genscher k protičeskoslovenským výpadům.

Pokud jde o komunistické strany a dělnické strany v kapitalistických zemích, např. italská KS zjevně sympatizuje s aktivitami a poskytuje jim publicitu (interview A. Dubčeka a J. Hájka). Pozice francouzské KS je naopak zdrženlivá. Uvedené skutečnosti svědčí o tom, že nelegální struktury se staly společensky závažným jevem. Předsednictvo ÚV KSČ dne 27. ledna 1989 znovu potvrdilo své stanovisko z 20. ledna 1989, ve kterém se uvádí, že v provokačních vystoupeních nutno spatřovat snahy rozvrtných sil v ČSSR i v zahraničí, namířených proti našemu státu,

jeho vnitřní a zahraniční politice. Rozhodně odmítlo pokusy o destabilizaci společnosti a plně podpořilo opatření, která státní a stranické orgány přijímají k zabezpečení pořádku. Současně se ukazuje, že řešení tohoto problému výhradně mocenskými prostředky má určité negativní důsledky. Pokud však nelegální skupiny budou nadále porušovat platné zákony, nebude možné se vyhnout administrativním opatřením a postihům. V zápase s nelegálními strukturami bude zapotřebí působit především politickými prostředky. Půjde o kombinaci politických, administrativních a v případě potřeby i represivních opatření. Vývoj situace si vyžaduje, abychom příště postupovali pružně. Nutno brát v úvahu, že zejména věkově mladší kategorie se účastní akcí skupin z neznalosti, pod vlivem netřídně chápaných ideálů. Mají však vyvinuté i vlastenecké cítění, které je západními politickými a emigrantskými centry i domácí reakcí zneužíváno. V práci s nelegálními skupinami nebudeme slevovat ze základních principů, na kterých je budována naše socialistická společnost. A pokud jde o hlavní nepřátelsky zaměřené představitele opozičních kruhů, nelze připustit jejich činnost na jakékoliv oficiální platformě. Nutno je zbavovat politického vlivu, ukázat jejich politický a morální profil, charakter jejich činnosti, cíle a síly, které je řídí a podporují.

Předsednictvo ÚV KSČ zdůrazňuje, že platformu pro vyjádření svých názorů na stav a směry dalšího rozvoje socialistické společnosti je Národní fronta. Proces aktivizace, který v NF probíhá, otevírá prostor i pro jednání s organizacemi a neformálními skupinami, které nejsou jejími členy, mají však zájem o konstruktivní rozhovory a řešení otázek, které jsou předmětem jejich kritických připomínek.

Z dosavadní činnosti nelegálních struktur i kritiky ze zahraničí lze usuzovat, že tyto skupiny se budou snažit zneužívat Závěrečný dokument následné vídeňské schůzky, zejména: Podle dokumentu mají účastnické státy "- respektovat práva osob, sledovat realizaci a napomáhat plnění dokumentu KBSE a sdružovat se s jinými za tímto účelem; - ulehčovat přímé kontakty a spojení mezi těmito osobami, jakož i organizacemi a institucemi uvnitř účastnických států a odstraňovat zákonné i administrativní překážky; - přijímat opatření k plnění dokumentů KBSE a usnadňovat svobodné vyjádření názorů na tyto otázky." K Závěrečnému dokumentu vídeňské schůzky budeme přistupovat komplexně. Na jedné straně budeme plnit přijaté závazky a současně čelit snahám o jeho zneužívání. Uplatňovat přitom princip státní suverenity, z něhož vyplývá právo každé země si svobodně určovat svůj společenský systém, zákony a předpisy a povinnost chránit svůj právní řád.

Současná situace vyžaduje co nejrychleji realizovat akční opatření k paralyzování organizačních center nelegálních politických struktur, k jejich politické izolaci, zamezit jejich integraci s nelegálními církevními organizacemi a internacionalizaci jejich činnosti. Zároveň je třeba zhodnotit zkušenosti z dosavadního působení proti nepřátelským silám, rozpracovat dlouhodobou ucelenou politickou koncepci tohoto působení. Realizace této koncepce musí být věcí nejen stranických a státních orgánů, ale celé Národní fronty, v souladu s ní musí působit sdělovací prostředky a všechny nástroje propagandy a agitace.

Všichni komunisté, stranické orgány a organizace na všech stupních musí podstatně zintenzivnit masově politickou práci v okruhu své působnosti, iniciativně, aktivně a operativně reagovat na vzniklou politickou situaci v místech a na pracovištích, vést důsledný zápas za realizaci politiky strany.

Doslovný záznam vystoupení našeho státníka na aktivu šéfredaktorů ústředních sdělovacích prostředků (červen 1988)

U nás je základní problém včlenit ekonomiku do světové ekonomiky, především do ekonomiky RVHP. Ta naše ekonomika je tím těhotná, víc než jakákoli jiná ekonomika socialistických zemí, poněvadž má nevhodnou strukturu vytvořenou v době, kdy to bylo správné, a kdy to bylo potřebné v rámci socialistických soustav - orientace na těžký průmysl, na obrovské požírání kovů, obrovské požírání energie. A samozřejmě v těch strukturách jsou lidé, kteří tomu dál fandí. Já bych řekl, že tam jsou převážně tito lidé, převážně, poněvadž to bylo logické, asi na tom byla postavena naše budoucnost. Ti samozřejmě se brání tomu. Vemte si huťáře, čím víc oni toho železa budou dělat, tak tím využijí své základní výrobní fondy. Pracovní síly, které tam mají, ty jsou dané a tak tedy uvnitř není žádná brzda, naopak tím větší zisk je pro ně, ale tím větší ztráta je pro národní hospodářství. To je pémoč? To je cesta do pekla! S tím je třeba skončit, přestat, snižovat výrobu oceli, následně těžbu koksu, který je na ní třeba a následně řešení ekologických problémů atd. A oni se tam pořád cpou. Prostě oni jedou do Sovětského svazu, tam je přemlouvají, aby chtěli železo, aby tímto způsobem nás donutili, prostě abysme setrvali u těch patnácti milionů tun. Jsou ochotni ho vyprodat na všechny strany. Tato psychologie, tato filosofie tu existuje a my ji často zase podporujeme, vychvalujeme je v tom smyslu. Nejsme proti hornictví, nic takového, jsme pro, ale nač prostě máme my vychvalovat, že prostě zase byla překročena těžba uhlí. Když my chceme a náš smysl je nechtít tu těžbu, snížit tu těžbu uhlí, to je náš cíl, to je vlastně výzva, když musí zvyšovat tu těžbu uhlí, k těžké sebekritice co děláme a co jsme dělali, že to uhlí potřebujeme. Jak to, že jsme nerealizovali kroky, aby se nepotřebovalo to uhlí. Tedy tam už není ten hlavní, bych řekl, tah v tomto smyslu, do čeho máme jít. My potřebujeme snižovat těžbu uhlí. Radikálně ji potřebujeme snižovat. Tedy náš útok musí být na úspory paliv a kolem toho musíme mluvit. A taky konec konců proč oni zase mají zájem, když to překročí, dostanou vysoký prémii, dokonce se hádají každý rok, aby měli co nejnižší plán, aby je mohli co nejvíce překročit a co nejvyšší prémii dostat. Přitom ta kapacita těch těžebních zařízení je dána, pokud tam nenastanou nějaké komplikace, nějaký havárie atd., tak to hrabe, tam je to dané. No a když budou hrabat v sobotu, tak dostanou za to víc peněz. Kdyby nemuseli hrabat v sobotu, oni mají zájem aby hrabali, ale zájem společnosti to není, aby se hrabalo. Zájem společnosti není taky, aby se maximum, bych řekl, elektrické energie vyrábělo, s tím se prostě nehošpodárně potom pracovalo. My tu musíme vytvořit i nějaký tlak, takovou reálnou, bych řekl, v tom smyslu nedostatkovost, tlačit je - fabriky, aby nepotřebovaly tu energii, aby ji nechtěly, tu energii, tu elektrickou a ne jim ji nabízet a pokutovat je za to, že ji neodebrali. Jo, oni tím argumentovali, že ta pokuta je za to obvykle že ji neodebrali v noci. Za to je, ale to oni prostě neřeknou. Oni to berou všechno přes den. No za co je ta pokuta, že neodebrali prostě podle diagramu, který měli odbírat. To znamená, vykašlou se na všechno, jen žádnou organizačorskou práci, nedělají na noční, peceveliko, vypnou to všechno a běží na denní, že jo. No a pak samozřejmě energetické kapacity

nemůžou tomu stačit. Tedy mluvím zase o tom, aby v naší propagandě byl zase ten správný ton, aby se šlo po těch strategických cestách, že jo, to znamená úspory. Člověk si kolikrát říká, jak je to možné, a teď tu nemohoucnost si klade, jak to, že jsme tak nemohoucí. Jestliže víme a i to v Sovětském svazu a všady v celém RVHP, víme to, všichni to křičíme, tvrdíme to z tribun, že uspořít elektrickou energii i jinou je třikrát levnější, než ji znovu získat. Třikrát levnější. Ale všechny naše plány v RVHP jdou na to, abysme měli další naftu, další plyn, další uhlí, další rudu atd. A do toho se dají peníze. A nedávají se, aby se uspořilo. Tady vidíte, jak je složitý, aby z té ideologie to došlo k praxi. Obrovská setrvačnost tady působí. Víme to a my nejsme schopni ten manévr udělat. Abysme řekli tomu Ehrenbergerovi: "Nic nedostaneš prostě." A hodíme do toho řešení prostě tyhlety prachy všechny. A on znovu ty doly další otvírá na tom Slaném a támhle pod těma horama, že jo, na tom Frenštátu a bude to tam likvidovat, všechnu tu krajinu a všechno možný a znovu se tam, ano, ono je to výhodné, i lidi, kteří tam dělají, dostávají vysoké platy. Oni se tam zabydleli, musela by být otázka, kam je dát, co s nima dělat. To jsou ty brzdy naše, tohleto, základní. To my musíme prostě překonávat. Tedy ten moderní pohled na tu ekonomiku, aby lidé viděli, o co jde, v čem to je tedy, co jim zabezpečí, že se budou mít líp. A co to není. Přičemž do mnohých odvětví skládáme ty prostředky, kdy vlastně jestli to bude zapláceno, tedy rentovat se, tak je to obvykle za dvacet let u těch těžkých odvětví. Nejdřív tedy dáváme peníze do něčeho, co má za dvacet let fungovat, co bude ale za dvacet let, co bude s tou vědou a technikou, máme je tam dnes dávat, nemůžeme jinak pro jít? Bohužel tyhle otázky řídicí sféra si často neklade a tak resortně každý za to své bojuje, prostě aniž by viděl tyhlety souvislosti a tyhlety potřeby. V tomto smyslu potřebujeme velikou pomoc nebo změnu myšlení přístupů. Ono se říká jaké změny myšlení, ale jde o změny myšlení skutečně. Je tady jakési myšlení. To platí v tom extenzivním rozvoji. A je jakési nové myšlení, které prostě vychází z těch nových potřeb bezprostředně, tedy mozek se nezměnil, ale jsou tu nové pohledy. Někteří to odmítají, vůbec ten název, že jo. Že žádné nové myšlení neexistuje atd. Nové přístupy. No, nemluvme třeba o novém myšlení. Ale ty nové přístupy je třeba. Život si je vyžaduje. No a to je všecko, soudruzi.

X X X

Jednoho dne, po desítkách let plných podepisování rezolucí, požadavků, protestů, výzev a provolání, jež postupně nabylo charakteru milého či nepříjemného obyčeje, si najednou člověk položí nečekanou otázku - totiž otázku po účelu a smyslu takového podnikání.

Začneme-li se tímto problémem zabývat hlouběji a nezastavíme-li se ani před vlastní osobou, narazíme na zcela zvláštní a dosud nepozorované vzorce kolektivních i individuálních situací. Již jsme se dostatečně naobdivovali velikého Emila Zoly pro jeho vystoupení na obranu kapitána Dreyfuse, až do přesycení jsme se naposlouchali a při vhodných příležitostech navzpomínali na citát z dona Carlose: "Veličenstvo, povolte svobodu myšlení." Tak jsme se ve své představivosti přidružili k hrdinům boje za svobodu, když jsme splnili to, co jsme pokládali za svoji povinnost, totiž dodali svůj podpis a tak dosáhli dobrého pocitu. Bylo tedy možné si říkat: Také já jsem ukončil válku v Koreji i ve Vietnamu, také já jsem nastavil pěst nikaraguským Contras, stejně jako Rusům v Afghanistanu (i když trochu méně zatatou); solidarizoval jsem s oběťmi, mučedníky a pronásledovanými za povstání v Maďarsku, NDR, při obsazení Československa i při vyhlášení stanného práva v Polsku.

Pravda, některá jména, kdysi tak drahá, jsem již zapomněl a vlastně ani pořádně nevím, jak kdo skončil. Plamen solidarity totiž hasne stejně rychle jako otep slámy, v čemž se podobá jiným vášním, které však nejsou tolik inspirovány politikou. Z obžaloby protestu a výzvy se tak stává rituál, vykonávaný bez jakýchkoli otázek. Ale člověk by si měl dokázat klást otázky, bez ohledu na vnitřní zábrany.

Pakliže budeme skutečně natolik smělí či troufalí, hned si uvědomíme, že to, co tu děláme pro druhého, pro člověka pronásledovaného nebo pro toho, komu pronásledování hrozí, není tak docela altruistické. Také my osobně z toho něco máme. Popadneme příležitost za pačesy, patřící někomu jinému, abychom si mohli vážně promluvit s mocí, s těmi nenáviděnými mocnými, avšak netušíme, že i to zůstává zase jen pohým monologem.

My, to jest my spisovatelé, nebo my umělci, anebo my intelektuálové trpíme vskrytu duše nevyléčitelným společenským paradoxem, který nechceme za nic na světě vzít na vědomí: Máme sice slovo, ale kdo nám naslouchá? Zaujímáme sice veřejná postavení, avšak veřejnost sama, téměř zcela neovlivněna naším chvályhodným pedagogickým působením, setrvává ve znepokujícím netečnosti. Čtou se sice naše knížky, avšak naše oprávněné námitky proti poměrům - tam či onde se naprosto ignorují.

A tak se okamžik nutného protestu proti aktu politické zvěle stává vlastně výhodným momentem, kdy lze prokázat svou důležitost, která nám nepřísluší ani podle zákona, ani ve skutečnosti. Já, věhlasný autor a slavný umělec tímto prohlašuji, že! A tímto vystupuji z hájemství svého řemesla a odebíráám se (sice fiktivně, ale přece) na jinou rovinu, na rovinu moci a mocných, abych tu jako zdánlivě rovnoprávný předstoupil a řekl: "Veličenstvo, povolte..."

Ale rovina moci a rovina umění zůstávají rozdílné. Jako osoba zůstává jak odvážný vyzývatel, tak i vyzývatel ze zvyku jen průměrným občanem bez sebemenšího konkrétního vlivu. Jeho napomínání, varování a hrozby zůstávají jen papírem. Na mezinárodní úrovni nemůže použít sankcí proti utlačovatelům svobody, v globální hře sil nemůže, ani neoficiálně, nic podniknout pro záchranu pronásledovaných. Může si však

namlůvat, že se prostřednictvím své výzvy konečně ocitl v roli, která mu bytostně přináleží a která je mu, alespoň verbálně, přiznávána i společností: totiž v roli tribuna. Odvažuje se tedy vyjít z polostínu role statisty na rampu světových dějin jako hlavní hrdina, předstupující před tybana a vyzývající: "Veličenstvo, poďte..." Shrnuto jednou skličující větou: přecenuje se. Ale přecenuje se ku prospěchu sebe sama, netrpí pocitem méněcennosti, jež by negativně ovlivňoval jeho práci. Jeho protest mu přináší pocit a vlastně i postavení člověka s morální převahou.

Vzhledem k našemu ideologicky neústupnému světu posedlému materialismem tvoří morální převaha protiváhu, kterou nelze podceňovat. Na tom není ani špetka samolibosti: je to akt kompenzace. A nejen to: zároveň je také ztotožněním se s pronásledovanými, ohroženými, jejichž situaci příliš dobře známe a kterou si v traumatech vybavujeme, nebo do které se dovedeme alespoň vcítit, v obavách, že se v ní jednou také octneme. Z tohoto hlediska je tento protest jakýmsi tajným preventivním úderem, poselstvím pro budoucnost, neboť žádný stát nemůže ~~xxx~~ na věčné časy zaručit všechny svobody ^{potřebné} pro duchovní a umělecký život.

Vratme se však k tomu, co bychom mohli nazvat psychologii protestu. Tím, že se dovoláváme lidsky důstojných podmínek a požadujeme opětovné nastolení lidských práv, ocitáme se na stejné rovině s králi, by dokonce ještě výše; jakožto lidé s morální převahou se totiž dostáváme takřka automaticky do role soudce, jež předsedá tribunálu, který soudí krále. Zdá se mi, že z této samovolně vznikající konstelace vyplývají patetická až teatrální gesta a deklamace, svérázně nás vracející do 18. a 19. století. A právě tímto prastarým jednáním se dá sociálně i psychologicky doložit starobylost přetrvávajícího absolutismu.

Ať je již apel na Veličenstvo povahy morální, anebo se obrací na jeho rozum, v obou případech degraduje adresáta. V prvním případě na etického kreténa, ve druhém na hlupáka. Byla řeč o morální převaze protestujícího. Jeho oprávněný protest, mající za měřítko vlastní etiku, však přehlíží skutečnost, že jak moc, tak i její vykonávání nemají s morálkou vůbec nic společného. Moc zná jen vlastní morálku, jež má pouze jediný aspekt: zachování sebe sama.

Je naprosto správné vyžadovat od Veličenstva svobodu myšlení - a nejen ji - přičemž je však groteskní předpokládat, že by se tento dal přesvědčit silou morálních argumentů, a tedy že by se nechal připravit o trůn. Sňatek mezi mocí a jejím vykonavatelem, který rozhodně není původu nebeského, nelze zrušit a rozvádí se jedině smrtí; i to máme doloženo z vlastní zkušenosti. Protože moc vrůstá do kůže, kostí i do duše, pociťuje politik její ztrátu stejně bolestně, jako ztrátu osobnosti. Redukci vlastní osobnosti si majitel politické moci vysvětluje jako obět svého národu, státu, straně. Stručně řečeno, požívá svou životní lež - jako drogu, bez které nemůže existovat. Když tu totiž není pro národ, stát a stranu, pak tu již není vůbec, ani sám pro sebe. A tak se ty nejhorší pudy vysvětlují naprosto nezištnými pohnutkami a uznává se jen jediný kategorický imperativ, který nemá vůbec nic společného ani s mravním zákonem ve mně ani s hvězdným nebem nade mnou. Politické myšlení se řídí výkonností a schopností fungovat, nikoli desaterem příkazů.

Pochopení této nezvratné okolnosti vedlo k apelu na rozum, jenž však vypadá stejně nadneseně, stěpně autisticky, jako apel na morálku. Adresátovi se při něm naznačí, aby ráčil používat svého rozumu, což,

jak již bylo řečeno, mimochodem naznačuje, že je hlupák nebo nedouk.

Také tento apel naráží na úskalí politického oportunismu: na aparátní rozum. Zatímco se morální apel mine účinkem a skončí tak říkajíc v etickém vakuu, apel na rozum se patrně střetne se stávajícím rozumem člověka, na něhož se obracíme. Veřejná výzva k politikovi či státníkovi ať se ve vlastním zájmu začne chovat racionálněji, staví individuální nazírání a jednání jako absolutní hodnotu tam, kde je určujícím faktorem úřad, nikoli osoba sama. Politik se přece ujímá úřadu tím, že ho zaplní; kdyby totiž oplýval tím stejným altruistickým rozumem jako protestující, nikdy by se neoctl tam, kde teď sedí. Jeho rozum odpovídá hierarchické struktuře, která určuje, jak se daný úřad vykonává a basta!

Apely na rozum, které se právě nedávno objevily ve zvýšené míře v cirkusu německo - německých tahanic, vykazují dva aspekty, které je třeba označit za nesprávné předpoklady. První můžeme nazvat historickou synchronicitou, druhý snad pochybností o sobě. Předpokladem historické synchronicity je naprosto samozřejmá úvaha, že když všude hodiny ukazují stejný čas, tak všude vládne stejný věk. Na základě tohoto nedorozumění je pak vznesen dobře míněný požadavek na osloveného, respektive obžalovaného na opačné straně, ať už se laskavě chová tak, jak to vyžaduje moderní doba; jeho chování je přece anachronismem, protože svět se vyvíjí dále a on že má udělat vše, co je v jeho silách, aby se k tomuto trendu připojil.

Je však třeba si jasně uvědomit, že žádnými spolusoučasníky nejsme. Žijeme systém od systému, národ od národa ve víceméně rozdílných historických obdobích, které nelze přeskočit jen díky dobré vůli či porozumění nějakého vedoucího státníka. Tam, kde byly zavedeny absolutistické struktury, je výsledkem jiná epocha se všemi svými psychickými a intelektuálními ~~specifikami~~ specifiky. (Připomeňme si tu ono veliké ohromení z islámské revoluce; cožpak se tam, pod rouškou vnějškové modernosti, neskrýval nikdy neukončený středověk?)

Absence časoprostorového kontinua - použijeme-li formulace z literatury sci-fi - znesnadňuje bezproblémový styk mezi světy, přičemž jeho hlavní překážku představují zejména posuny významu slov v jednom a téže jazyce. A tak výzva, abychom se v určitém časovém okamžiku chovali synchronicky zákonitě, přinese pramálo úspěchu. Druhý aspekt, označený jako pochybnost o sobě, se ukazuje jako směs spekulace a projekce. Pochybnost, jež nanahlíží na vlastní politické snahy a vlastní politický systém jako na moudrost samu, ani jako na vrchol lidského vývoje, přisuzuje pak stejnou pozici (vyplývající z četných historických zkušeností a relativizující veškeré lidské ~~skokové~~ skokové) i zastupcům druhé strany, s nimiž jsme se už údajně i jednou shodli na dokumentu, podle kterého by mělo být možné probírat v příslušných mocenských sférách přednosti a nedostatky příslušných systému, stejně, jako se probírají výsledky fotbalových utkání.

Přitom se zapomíná, že kdysi prý skutečně přítomná dobrá vůle stran připravených k rozhovoru je podmíněna a determinována historickou asynchronií: zúčastněné strany se snaží dorozumět přes určitou časovou propast, kterou si neuvědomují. Jako při zajímavém pokusu se zde setkávají různá staletí, přičemž pozorovatel není schopen pochopit celý experiment v jeho svéráznosti. Nedorozumění, urážky, agresivita, nenávisť jsou takto nutně předem naprogramovány, a to nejen při pověstných setkáních na nejvyšší úrovni, mezi politiky, jejichž pojetí lidského soužití je

dáno místem, kam historicky patří. Nedorozumění a averze řadí také mezi intelektuály, spisovatele a umělce, neboť ani jejich představy se nemohou krýt; rozhodně se nemohou shodnout v názorech na politiku, kde se, nejinak než politikové sami, dostávají do sporu mezi sebou a sobě rovnými.

Co by se tedy mělo a mohlo udělat, když jsou utlačováni a pronásledováni naši kolegové a duchovní bratři? Mlčet? Usilovat o nápravu prostřednictvím konferencí o lidských právech? Přenechat toto pole příslušným organizacím (jako jsou Amnesty International nebo Společnost pro lidská práva či mezinárodní PEN club) a dále nevznášet svůj hlas, neboť, jak se zdá, to stejně nic neovlivní?

Myslím, že ne. Mám za to, že každá reakce na státní nebo administrativní bezpráví byla a je nutností. Mám však i za to, že si musíme být vědomi našeho protestního syndromu. Neboť jen co možná nejhlubší poznání vlastní odvahy jí dodá váhu, jež převýší váhu popsaného papíru.

(Die Zeit, č.7/88)

Poznámka o autorovi:

Günter Kunert, básník, prozaik, esejista, autor rozhlasových a televizních her i filmových scénářů. Narodil se v roce 1929 v Berlíně. Byl předním východoněmeckým autorem. Poté, co se prohloubily jeho konflikty se státními úřady, rozhodl se východní Německo opustit. V roce 1979 se natrvalo usadil v NSR. Vydal celou řadu knih v obou německých státech. Od chvíle, kdy opustil východní Německo, věnuje pozornost kolegům v těch zemích, kde psát podle svého svědomí znamená **xx** riskovat ztrátu svobody. Tento zájem ho přivedl k politicko-etické publicistice. Jedním ze stěžejních témat jeho poezie je právě etika tvorby: "Donucena lhát

báseň zbledne

a zcepení a nemůže se již

za nic na světě pohnout..."

X X X

Přijetí.

Do vazby ve věznici Ruzyně jsem byl převezen 22. října 1968 ve dvě hodiny v noci. Poručili mi vysvléknout se z civilních šatů a na-
hého mne zavřeli do malé místnosti s hrubě chozenými zdmi, kde mne
nechali stát asi půl hodiny v chladu, než mi nařídili znovu se oblé-
ci do těch samých šatů.

Na přijímací cele nás bylo pět. Nad lůžkem, kde mě umístili, bylo
rozbité okno. Celou noc zima, netopilo se. Druhý den byla sobota, od-
vezli mne na výslech. Po návratu mě dali do druhého patra na celu s
osmkrát trestaným recidivistou.

Na svobodě si neuvědomujeme, že velkým trestem je už ta skuteč-
nost, že se třeba po celé týdny nemůžeme vzdalit od svého spoluvězně
a on od nás.

Prostředí.

Cely, kterými jsem prošel, měly rozměry asi 1,8 x 3m. Ta první
byla špinavá a v koutě byly fleky po dávení. Na tomto malém prostoru
byly nad sebou tři kovové postele, vedle pokřivený stůl, tři židličky
bez opěradel, plechová dvoudílná skříňka, radiátor, který většinou
nehřál, u dveří pak trubka vodovodu a pod ní turecký záchod, kterým
ustavičně protékala voda, protože splachování netěsnilo. Na stěně vi-
sel rád vřzby, mimo něj již nic jiného. Osvětlení u stropu bylo tak
nedostatečné, že nevyhovovalo žádné zdravotní normě; skládalo se ze
dvou žárovek za špinavým krytem z plexiskla, z nichž jedna, slabší,
byla určena, aby svítila i vnoci. Okno s drátkovaným neprůhledným
sklem bylo asi 10cm nadzvednuté a podepřené kusem umakartu vylomeného
z desky pod matrací; úzká štěrbinu umožňující proudění vzduchu byla
ke všemu zakryta hustou plechovou sítkou, která znemožňovala výhled
ven. Bylo však stejně zakázáno pod hrozbou kázeňských trestů se k ok-
nu přibližovat a dovolili jsme si pohlédnout na okamžik na střechy
domů či nadechnout se čerstvého vzduchu pouze tehdy, když jsme měli
za to, že nebudeme zpozorováni příslušníky ostrahy. Koupání tak jednou
za 10 dní, jinak pouze studená voda. Dostat vší nebo svrab je tu běžná
záležitost.

Po 10. listopadu, když zesílil tlak naší, ale i světové veřejnosti
za naše propuštění, jsem byl přeložen na celu do třetího poschodí, kde
byl mým společníkem bývalý ředitel, nositel vysokého státního vyzname-
nání, komunista a inženýr ekonomie František Šmerda. Teprve zde, na
ruzyňské poměry v téměř "prominentních" podmínkách jsem poznal, že zá-
kazy lze přestupovat a nebýt za to kázeňsky trestán. Je ale faktem, že
neznámý vězeň, ~~křak~~ třeba by tu byl pouze za krádež pytle cementu,
není považován za člověka a nikde nemá žádného dovolání. I když by se
na něho, pokud není odsouzen, mělo stále pohlížet jako na nevinného
občana, pouze omezeného na svobodě a tak s ním i jednat.

Na chodbě jsme slyšeli jen nevlídné hlasy dozorců, kteří stále ko-
musí něco nařizovali, či cosi zakazovali, nebo netrpělivé údery obušků
do dveří, tam, kde vězňové údajně narušovali nějaké nařízení. Když od-
troubila siréna večerku, dozorcí zhasli světla a někdy schválně necha-
li místo slabého rozsvíceno silnější. Vše utichalo, jen odkudsi bylo sly-
šet volání křik a pláč nějakého duševně nemocného, z jehož muk pada-
la na člověka tesknost. Uprostřed noci nás každou chvíli budil stěkot

a kňučení psů z koridoru pod oknem a hlasy příslušníků ostrahy, kteří je z dlouhé chvíle dráždili. Na druhé straně, obrácené do dvora, zas ustavičně do spánku hlučely plechové vozíky, v nichž vězňové vyváželi škváru z kotelny, křik a sprosté nadávky nebraly konce. Občas i odtud se ozval pláč, jak někomu povolily nervy.

Jednou se od nedbale vysypané škváry zapálila hromada uhlí v množství 7-10ti naložených Tater. Po tři neděle uhlí doutnalo a dvůr byl ponořen do clony hustého kouře; dým pronikal do cel a otravoval lidi, kteří před ním nemohli nikam uniknout. A tak uhlí prohořovalo hromadou, zatímco radiátory zůstávaly studené. Rozzlobilo mě to a napsal jsem dopis náčelníkovi věznice, ve kterém jsem ho jako aktivista NMS žádal, aby dodržel stranická usnesení o šetření palivem a vyhlášku o ochraně ovzduší v Praze. Jako profesionální topič jsem mu radil, jak má tento požár zlikvidovat. A jaký div, poslední den, kdy mne tak nečekaně propustili, náčelník ruzyňské věznice nechal rozhrnout a uhasit uhlí podle mých instrukcí.

Strava.

Na Ruzyni je všeobecně známo, že psi v ostraze jsou živeni lépe než lidé. Tak si to ostatně přeje i tzv. veřejné mínění v Rudém právu a poslanci Federálního shromáždění, které si zvolil československý lid. K snídani je suchý chleba a k němu káva z melty ve špinavých esusech. K obědu a večeři bývá často vlahá, někdy i studená omáčka bez masa, ve které je nerozkrájený houskový knedlík, rozvařená rýže nebo kolínka. Někdy jsou tu jídla jen velmi těžko definovatelná a záhadná, jaká by nemohl uvařit člověk zcela při smyslech. Takovým jídlem byla například specialita označená jako škubánky, což ve skutečnosti byly rozvařené brambory smíchané s mákem a cukrem.

Ovoce žádné, vitamíny se nepovolují. Pro stálé stížnosti na zažívací obtíže mi nakonec přiznali dietu. K snídani jsem nyní místo chleba dostával starou a často i špinavou věku se stále stejným laciným sýrem a jedním vajíčkem. Můj společník ing. Šmerda to takhle fasuje každý den již po dva roky. Nelze se proto divit, že jej daruje pokaždé mladistvým na vedlejší cele, kteří tu mají neustálý hlad.

Mladiství a ostatní spoluvězni.

Mladistvým by se mohla věnovat celá zvláštní kapitola. Je zarážející, že svůj pobyt ve vězení považují za něco zcela přirozeného. Nezájem o jejich další rozvoj, který tu panuje, jako by byl pouze pokračováním nezájmu, jenž je provází již od dětských domovů, přes školu s policajtskou výchovou, postrádající jakékoli citové vztahy a přístupy.

Ponechání na celách v době své největší vnímavosti, v období tak důležitém pro svůj další rozvoj, bez jediného tónu hudby, obrázku či hodnotné četby jsou odsouzení režimem k tomu, aby v budoucnosti tvořili armádu levných pracovních sil ve vězeňských táborech. Armádu, se kterou tento režim počítá pro chod svého hospodářství a dokonce si ji i plánuje.

Byl jsem několikrát svědkem, jak bezohledně se zachází s mladistvými. Viděl jsem například, jak příslušník ostrahy volal ze dvora na mladistvé vězně v oknech: "Zapadni ty kreténe, nebo vyjdu nahoru a rozmlátím ti ciferník!" "A tobě zas natluču uši do hlavy!" Podobné události byly na denním pořádku.

Přitom mladiství jsou ze zdejších vězňů morálně nejčistší a za kousek chleba či vlídné slovo jsou ochotni vyřizovat vzkazy a jinak pomáhat.

A my starší, když jsme shovívavě nezatratili obrannou masku jejich klackovitosti, jsme se pro ně rázem stávali autoritami, které uznávali.

Věznice Ruzyně mádalší špatnou pověst a tou je konfidenství. Nikomu z vězňů nemůžete plně věřit a zcela určitě se dá předpokládat, že vás váš soused u výsledku prodá za cigaretu či malou výhodu. Trvalý mnohaměsíční stres způsobovaný pobytem na celách menších než v carské Petropavlovské pevnosti a nejistota z širokého rozpětí platnosti zákonů (které režim ustanovil tak, aby mohl proti jeho rušitelům postupovat podle situace benevolentněji či naopak tvrdě) vykonají své a lidé jsou záhy tak psychicky narušení, že se bortí jejich beztak již chabé mravní zásady. Proto lze na příklad za příslib balíčku, návštěvy manželky nebo propuštění z vyšetřovací vazby zmanipulovat kteréhokoli vězně tak, aby jak pro poslance Federálního shromáždění, tak třeba pro televizi vypovídal, jak mu to vězenská správa nařídí.

Když siréna zatroubí k odpočinku a tma otupí bdělost ostrahy na chodbách a při obsluze kamer, začíná čas obchodování a společenského života. Vězňové pootvírají okna a v ponožkách, které zatížili různými předměty a uvázali na šňůry, zhotovené z vypáraných prostěradel, si vyměňují cigarety za chleba a jiné potřebné věci. Říká se tomu "konování" a mezi vězni jsou skuteční mistři tohoto umění, kteří roztočí svého "koně" a hodí jej s velikou přesností přes několik cel. Ale někdy se i mistr tesař utne a tak se stalo, že moták od Tomáše Tvarocha se dostal až na parapet okna StB ve čtvrtém poschodí. Představuju si toho estébáka, jak ráno, když otevírá okno, říká: "Měli to hodit ještě o metr dál a našel bych to rovnou na stole."

Až do večerky se odevšad ozývá volání, zpěv a vyznání lásky. Všichni ti lidé riskují, že budou potrestáni samovazbou. Přesto se jejich přirozenost alespon na malou chvíli vyvléká z příliš těsného sepětí vězenským řádem a opět se projevuje taková, jaká je.

Společníci ve vazbě.

Dosud jsem zažil pouze život na cele ve dvou. Ale jsou i malé cely po třech obyvatelích. Na šířku 1,8m se před večerkou rozloží tři postele tak, že dvě jsou při stěnách a třetí se položí na kovové postranice mezi nimi. Jsou vězňové nekuřáci, ale jsou mezi nimi takoví, kteří kouří i v noci. Jak cheete přes den procházet těch pět kroků sem a pět kroků nazpět v úzké uličce všichni tři najednou? A přesto - jste-li tu půl roku či osmnáct měsíců a nesmíte-li si přes den lehnout, pouze sedět na tvrdé židličky bez opěradla, jak se máte zbavit pekelné nervozity, která lomcuje vašim tělem? Divíte se pak, že roste vaše podezřívavost vůči společníkům, kteří vám podle vašeho soudu dělají jen samé schválnosti? A tak každou chvíli na cele vybuchne prudká hádka, která při agresivních povahách vězňů končí pro zúčastněné buď rozstěhováním, samovazbou nebo odvozem do vězenské nemocnice s přeraženou sanicí či zlomenou rukou.

Jak jsem už uvedl, díky nátlaku našeho i světového veřejného mínění mne přeložili na tak zvanou "krátkou chodbu" ve třetím patře, kde bylo zavedeno slušnější zacházení s vězni. Můj nový společník, již zmíněný ing. František Šmerda, byl zprvu obviněn z vyrazení státního tajemství, ale protože se spudy mezitím staly o něco konkrétnější a tak chabě vykonstruované obvinění vrátilo, bylo toto posléze překvalifikováno na spekulaci. Ale ani obvinění z nezákonného podnikání nebylo možno dokázat a třiačtyřicetiletý ing. Šmerda se ocitl v situaci Nerudova slavníku: kam s ním? Režim to vyřešil jako v mnoha obdobných případech

Tím způsobem, že ho nechává ve vazbě již dvaatřicátý měsíc doufá je, že se případ Šmerda buď nějakým zázrakem či přirozenou cestou sám zprovoďí ze světa. A to ještě není ing. Šmerda v délce trvání vazby žádný rekordman; jsou známy případy lidí, kteří podstupují čtyřleté, by i pětileté "omezení na osobní svobodě", jak se také cudně terminuje umístění dosud pouze vyšetřovaného občana ve vazbě. Na mém společníkovi se už projevovaly příznaky poškození fyzického, ale i duševního zdraví. Míval, hlavně v noci, těžké deprese se sebe vražednými sklony, trpěl závratěmi, bolestmi u srdce, proměnlivým krevním tlakem a ledvinovými kolikami, se kterými ho vězenská správa nechávala i týden bez jakéhokoli lékařského zásahu; pouze jeden soucithý referent mu zajistil prášky proti bolestem. Rok a půl byl ing. Šmerda pouze na malých celách (1,8 x 3m) ve třech lidech a přede mnou pak strávil několik dalších měsíců s naprosto vyšínutým člověkem, se kterým nemohl o ničem hovořit. Jeho slovní zásoba zchudla a neuvěřitelně se mu tráslы ruce.

Vycházky.

Vycházky sice mají být podle vazebního řádu mimo volných dnů o víkendu každý den, a to 30 minut až hodinu dlouhé, ve skutečnosti však byly sotva jedna za čtrnáct dnů a to ještě nedosahovaly ani minima určeného časového limitu.

V horku i v těch největších mrazech chodili vězňové ven pouze v teplákové soupravě. Ve svém dopise Federálnímu shromáždění jsem napsal, že vězenská správa je k obviněným nemilosrdnější než příroda ke zvířatům, neboť ta v létě pelichají a v zimě jim dorůstá srst. Potvrzení o přijetí dopisu mi došlo z FS teprve domů, ale v každém případě se po jeho odeslání začalo chodit na vycházky téměř každý všední den a před vchodem do dvora ležely na vozíku připravené zimní kabáty.

Fámy?

Můj první společník, osmkrát trestaný recidivista, mi říkal: "Co se cpeš teď do kriminálu!? Vždyť je to čím dál horší, kolektivní normy jsou už tak vyšponované, že za jejich nesplnění ti udělají spoluvězni peklo." K tomu mi vyprávěl hrůzostrašné události, o kterých se v režimním tisku nikde nedočteme. Homosexuální zneužívání mladistvých, rituální vražda, při které byla podřezanému vězni pita krev, vyprávěl o věznicích, kteří byli zadušeni polštáři jen proto, že chrápali, o tom, že v Ostrově nad Ohří bychaři utloukli vězně a pak jeho tělo upálili. Byly to fámy nebo ne? Kdosi mi potvrdil, již na svobodě, že ten poslední případ se skutečně stal. Prý šlo o ředitele opavského divadla.

Nemělo by se také již pro všechny tyto ať fámy či skutečnosti rozlišovat trestané i podle povahy trestu? Proč byhomo my, vězňové svědomí, nemohli být spolu nebo s vězni, kteří jsou v tzv. nápravných zařízeních pro své náboženské přesvědčení? Časy se mění a možná, že by měli myslet na statut politického vězně právě ti, kteří nás dnes zavírají. Třeba se jim v budoucnu bude ještě hodit.

Lékařská péče.

Hlásit se k lékaři nemělo většinou smysl, protože vězeňský lékař vyšetřoval jako před objevem anatomie, tak, že vás pouze vyslechl, nahlížeje při tom do papírů před sebou, kde bylo velkými písmeny popsáno (pokud ho máte) vaše tetování nebo vám při každé příležitosti nechával odebrat krev. Do jaké míry důvěřovat sterilizaci injekčních jehel, zůstalo pro mne do dnešního dne otázkou. Víím však, že testy na přítomnost viru AIDS, přestože se zde jedná o rizikovou vrstvu obyvatelstva, se v ruzyňské věznici neprovádí.

Protože na cele bylo nedostatečné osvětlení, které bylo přes den dozorci ještě zhaseno, takže tu bylo šero jako v jeskyni, začal jsem mít opět potíže s očima. Trvalo pár týdnů, než mě vězeňský lékař poslal na odborné vyšetření do nemocnice na Pankráci. Vězni se tam dopravují v autobusech se zakrytými okny, aby naši spoluobčané nebyli "zneklidňováni" tou armádou v hnědých teplácích či trestaneckých úborech. Taková je cudnost režimu, který má tolik trestaných lidí jako NDR, Polsko a Maďarsko dohromady. Lékařka mi podle tabulek změřila vidění a řekla, že potřebuji brýle; vyšetřit oční pozadí mi však odmítla. Předepsané brýle mně ostatně nikdy nedodali, třebaže jsem byl ve vazbě ~~zastřezován~~ po tomto vyšetření ještě celé tři týdny.

Po té, co jsem si v dopise FS stěžoval mimo jiné i na špatnou lékařskou péči ve věznici, mne poslali na vyšetření znovu. Tentokrát v poutech, třebaže je mimo mne ostatní vězni v autobuse neměli. Lékařplukovník se neobtěžoval již naprosto ničím, pouze vyslovil podiv, že já, obyčejný topič umím napsat dopis Federálnímu shromáždění.

Po mém rozhovoru s náčelníkem věznice se však na ošetřovně začaly dít divy. Lékaři skutečně prohlíželi a dokonce se i rozpomínali na anatomii.

Lidé z ostrahy.

V domech u věznice bydlí rodiny příslušníků a před nimi si hrají jejich děti. Jestliže jste potřebovali konovat ve dne, museli jste být velmi opatrní, protože by vás mohlo zahlédnout některé z hrajících si si dětí a žalovat doma mamince, že tam a tam si vězňové konují. Maminka by pak zvedla telefon, zavolala do věznice a na vaší celu by přišli dozorci se psem a provedli prohlídku. Může to končit až patnáctidenní samovazbou.

Viděl jsem tu dost arogance a sprostoty, nejhorší však bylo, když vám příslušník odmítl něco zařídít, protože na celách každá maličkost nabývá na významnosti. V tom to bylo jako všude ve společnosti, třeba na OPBH, ale o mnoho horší. Vždyť jenom to, že musíte čekat týden na papírový kelímek znamená, že po celou tu dobu jste nucen pít vodu z dlaně. Týrat se dá i slušnou formou, bez bití. Náhle se otevře okénko ve dveřích, vy nepochopíte, o co jde a okénko se opět zavře - právě jste přišel o možnost obstarat si nákup a další se naskytne až za čtrnáct dnů.

Někteří referenti a dozorci se však přece jen chovali k vězňům lidsky. Rád bych zveřejnil jejich jména a hodnosti, ale bohužel, kdybych tak učinil, nejspíš bych jim tím jenom uškodil. Celý systém vězenství je u nás založen na popření všeho přirozeného a lidského a jestliže se tomu tito jedinci docela nepropůjčili, neplní vlastně svoji základní povinnost. Ano, byli takoví, kteří mě nechali přes den odpočívat na lůžku, třebaže je za to kázenský trest. Byli takoví, kteří mi, a to hlavně v poslední době, kdy se za nás brala naše i světová veřejnost, dovolili přistupovat k oknu, hledět ven a dýchat čerstvý vzduch. Byli takoví, kteří pronesli nějaký vtip či vlídné slovo, ale když jsem tu byl ještě neznámý a dokud jsem mlčel a nestěžoval si, bylo jich velice málo. Teprve když jsem začal psát stížnosti, chodil zpřímá, zpřímá mluvil s náčelníkem věznice a vyšetřovateli StB, hrdý na svoji nevinu, která se nedala pošlapat ani ve vazbě, teprve tehdy jsem pocítil respekt ke své osobě ze všech lidí, se kterými jsem přicházel do styku. Ale sám bych na to nestačil. Právě ta skutečnost, že za mnou stálo tolik odvážných a čestných lidí venku, která byla cítit jak z nervozních článků novin, tak z tolika krásných dopisů, dávala mému jednání onu potřebnou sílu.

Jedenáct měsíců mé vojny začalo fingovanou sebevraždou v předvečer nástupu, co se týká přijetí do Bohnic podivuhodně neúspěšnou a skončilo propuštěním ze zdravotních důvodů, s tímto nijak nescouvějících. Na svou službu vlasti vzpomínám nerad a raději vůbec, jakožto pohledy do minula považuju v zásadě za nezdravé. Nedávno se však v jednom podkroví seběhl tichý večer, kdy jsme s kamarádem nad fotkami a dopisy popustili uzdu nostalgii a podobným citům. Mimo jiné jsem se začal do své 6 let staré vojenské korespondence; vzpomínky ožily a zkonkrétněly. Raději jsem je zahnal, pro jistotu se přesvědčil o existenci své modré knížky a nakonec vybral něco z mých tehdejších duševních výlevů k uveřejnění. Mladická naivita smíšená se skepsí a afektovanost textu může vyvolat úsměv, nicméně myslím, že mé dopisy z vojny jsou svým způsobem aktuální - jako zpověď člověka pohlceného nesmyslným soukolím armády, člověka toužícího po svobodě.

X

Prostor pro tebe a Tvý ego, bratře!

Marcus Aurelius Antonius? "Zabijejí tě, sápu na kusy a s kletbami tě vyhánějí: čím je toto všechno, zůstává-li přitom tvá duše čistá, rozumná, rozvášná a spravedlivá?... V kteroukoli chvíli se ti zachce, můžeš se uchýlit v sebe sama. Vždyt nikde nemá člověk klidnějšího ani n nerušenějšího útulku, než ve své vlastní duši..."

18 století přežila tahle filozofie a nyní pomáhá i mně, uvězněnému v útrokách zelený příšery. Myšlenkový prázdno, který mne v prvních týdnech pronásledovalo, definitivně zmizelo a já shledávám, že jsem schopen přemýšlet, uvažovat a psát jako dřív a možná ještě líp; znovu objevuju sám sebe jako bytost nezávislou na okolí. Svým způsobem jsem šťastnej a mám pro co žít.

Celej svůj život mám jako na dlani, krásnej a plnej poezie, vzpomínky jsou neobyčejně ostrý. V tom dlouhym pástu znova objevuju jemný chutě života, který už jsem přestával vnímat. Uvažuju o smyslu bytí, o potřebě pevného bodu a jistoty v tom chaosu a hemžení, o víře v Něco a v Boha, o smyslu života v životě samotným.

Lidi jdou tu svlečený do naha, zbyvený všech svejch civilních rolí a poz; pátrám po jejich myšlení a činech, ptám se jich i sám sebe. Nabízí se mi nepřeborný množství pocitů, od dusivýho strachu a úzkosti až po radosti z maličkostí. Zkušenosti k nezaplacení, život se nezastavil, ale jde dál, jsem to pořád já a nechci ztratit ani minutu, natož dva roky. Vim, že je to v mojich silách...

Je to praser a já chci domů. Tohle je další pohled na celou věc. Šruju podlahu a najednou jako bych dostal ránu kladivem, zastavím se s hadrem v ruce a polije mě horko: Co tady vlastně děláš? Co to s tebou udělali? Jsi to ty anebo už někdo jánej, zlomená bytost zbavená vlastní tváře? Proč? PROČ TO VŠECHNO? Protože... a tak to jde dál a dál...

Nechal jsem tě nahlídnout do svého nitra, který teprve uklízím po tom děsivým zemětřesení... Něco konkrétnějšího z mého života: Jsem černá ovce jako vždy a všude, neschopnej a nechotnej přizpůsobit se mnohému, hlavně obecnému myšlení, běžnému v týhle pakárně... Moc dobře si uvědomuju tu hrůznou schopnost vojny stazit lidi k zemi a zbavit je fantazie a ideálů. Nejsou to příjemný poznání.

Na lidi působím většinou nepřítomným dojmem, což některý velmi žere. Ale já jsem opravdu mimo, jen to mě udržuje v jakýs takýs pohodě. Jde to všechno tak trochu mimo mě a jen občas to do mě vrazí...

....To je Tady vůbec nejhorší, co může bejt, začít moc přemýšlet a vzpomínat na to, co bylo. Je to jak bludnej kruh, po kterým se dostanu vždycky do stejného bodu - k té osudný středě 29.září 1982. To pak jako v tranzu zírám na svůj levý zápěstí a celej ten posranej den mně běží hlavou jak náká nepovedená tragikomedie....

Přítomnost jaksi schází - je tak hnusná a nestravitelná, že vlastně neexistuje; plácám se v tom vzduchoprázdnu, kde se nedá dejchat a z kterýho je mi na blití; někde mezi minulem a budoucnem. Občas se ke mně dostane trocha kyslíku v podobě informací zvenčí, což mě nutí zas a jen srovnávat, narážet do zdi a žasnout nad tím, co se to se mnou vlastně děje. Jednodušší by bylo žít v naprostý izolaci, zapomenou t, vypnout mozek. Anebo si vytvořit vlastní svět barevnejch a živejch představ? Schizofrenie je svinstvo.

Tohle zlo vůbec nekončí za 2 roky, zelená příšera řadí dál a já ne-nechci, aby žrala můj nejlepší kamarády, abych někdy musel číst takovýhle dopisy. Kašleš na generály a já bych ti nepřál nic jinýho, než abys na ně mohl kašlat až do nejdelsí smrti. Můžeš odevzdaně kráčet vstříc osudu a velkým kompromisem nechat znásilnit svojí "hmotnou" část anebo se proti tomu postavit. Jako řešení vidím tu druhou možnost....

....Spánek je TADY něco úžasnýho. Celou noc jsem úplně jinde a sním své sny, ze kterejch většinou nic nevím, akorát to, že jsou krásný...

Jdu se zničit, jdeš taky?

Jeden velkej otazník mnou prostupuje skrz naskrz, svíjím se a hrbím do jeho esovitýho tvaru, i ten se obrátil naruby. Mám chuť vykřiknout a celej se srovnat do jednoho velkýho vykřičníku. Mám chuť vykřiknout pravdu, vykřiknout a naprskat pravdu přímo do té velký tváře, co na mě poulí rudý oči a sametovým hlasem mě nabádá k poslušnosti; mluví odulými rty, za kterýma se občas spolu s temným zavrčením blejasknou dlouhý ostrý zuby.

Vzpomínám a někde na patře cítím pestrý chutě života. Na jazyku cejtím jen koňskej salám s chlebem a bojím se, že spolu s nim spolknou i všechny vzpomínky a zůstane jen to děsivý pustoprázdno. Právě jsem polknul a všechno je v pořádku. Život se plazí dál.

Odporně sebejistý kryptoideální panáci to už trochu přeháněj. Nenávidím je.

V pondělí jsem byl v Plzni a potkal jsem vlak, kterej šíleně pískal a hvízdal. Asi brzdil před nádražím. Pohotově jsem akomodoval a uviděl, že vlak nebrzdí; hvízdaly to a hulákaly vlasatý hlavy namačkaný v okýnkách. Branci jakoby poznali svou příští podobu - vesele na mě mávali, s rozjařeností čistě omytou alkoholem od všeho strachu a beznaděje. Smutně jsem jim zamával a představil si jejich holý hlavy, šustění kartáčů o dlouhý vojenský chodby, rozcvičku s kocovinou.

Představil jsem si lidi, který seděj ve vlaku strážliví a s prázdnou hlavou. Představil jsem si, jak dlouhý měsíce ráno vstávají pokaždý se stejným úžasem a údivem, co se to vlastně děje.

Na tom mostě jsem si toho představil strašně moc a bylo mi z toho blbě.

Dodnes se mi špatně dejchá, kašlu kolem sebe ten podivnej pocit, ale kromě trochy zelenýho svinstva ze sebe nic nedostanu. Asi to musí ven jinudy.

Tenkrát v Plzni jsem se celej důkladně propláchnul pivem, spoustu jsem toho vyblil do hajzlu. Podivnej pocit zůstal. Je mi blbě.

Vzpomínám na chvíli poznání a přiblížení k podstatě. I takový občas přicházej. Šel jsem z nádraží do kasáren, pozoroval jsem jasnou noční oblohu a celou cestu se smál. Byl jsem trochu opilej a nahlas jsem se smál, jak velkolepý hvězdy krásně kontrastujou s lidskou blbostí hluboko pod

nima. Smál jsem se malichernému člověčímu hemžení, demagogii a hloupejmu zákonům pod nekonečným vesmírem, pochopil jsem podstatu a to, kam patřím, aspoň na chvíli. Trochu mě pak zarazilo, že okna kasáren zářej mnohem jasněji než můj krásný hvězdy. Pak jsem si ale uvědomil, že k té blbosti jsem mnohem blíže než ke hvězdám. Bohužel.....

Kristus je odpověď.

Jak zněla otázka?

Jaro je úžasná věc, sice všeobecně a často konvenčně uznávaná, ale ne o to méně úžasnější. Je všude; v zemi, ve vzduchu, v barvách a v rostlinách, trochu možná i ve mně. Píšu ti o tom, protože je to poslední dobou můj největší zážitek....

....Píšu dopis a nutno říct, že kulisy jsou úděsný. Tzv. politicko-výchovná světlice, haldy Rudejch práv, jedna nástěnka vedle druhé a navíc v televizi prvomájová manifestace. Praha. Dojemná podívaná. Hele, tamhle po tom chodníku jsem chodil z Letný na Spejchar!

Další odstavec - Lidi. Pořád ještě říkám, že jsou dobrý. Jiná věc je, jestli tomu opravdu věřím. Ty blbci mě neustále přesvědčují o opaku a já blbec se nechávám každou jiskřičkou dobrý vibrace přesvědčit o opaku tohodle opaku. Asi to tak má být.

Teď je nebezpečný dělat nějaký závěry.

....Jsem teď asi na měsíc na výpomoc při přestavbě hangáru na letišti u Zátce. Lítaj tu skřivani a stíhačky, voní to tu kvetoucím stromama a leteckým petrolejem, pochoďjou tu vyplašený mladý vojáci a hnusně tu vařej....

....Do Jesenice za mnou přijeli Roman s Vojtou, přivezli mi kousek Prahy ve třech flaškách Staropramenu a spoustu špatnejch zpráv o velkym tažení proti mladý hudbě. Ideologická diverze pod heslem NO FUTURE, hudba je přece umění a ne nějaký stupidní divadýlko s nesmyslnýma referénama kata hata paťa a prosím vás, k čemu ta svahilština?

Je to sranda? Vlastně jo, ale dost smutná, jako všechno okolo. Tragikomedie pokračuje a vim, že ani jedna neskončí dobře.

Jak to skončí? Nejhorší je, že nikdy nic nekončí, ale pořád to pokračuje. Až do úplnýho zblbnutí. A až úplně zblbnem, bude nám to už stejně jedno. Krásná perspektiva...

....Studio kamarád - na to se dá dívat. Děti maj tu výhodu, že jim svět ukazujou jako docela nevinnou záležitost. No, však to pozdějc vynahraděj a napálej jim to do hlav na plný pecky...

Dneska odpoledne je mi naprosto jasný, že ti musím napsat, jako ostatně spousta dalšího. Dějou se velký věci, ze kterejch jsem úplně mimo, ale stejně tak i zaručeně a bezchybně na stopě svého příštího života. Je to vlastně jen papírování a s ním spojená klasická role čekatela, takže znova a znova čekání, ale to, co to sebou přináší a co se děje ve mně, určitě stojí za zmínku.

Jsem ve vojenský nemocnici v Plzni a čekám na civil, to znamená na úplně všechno - na jedné jediný magický písmenko D v mojich papírech (který spolu s milonama dalších vládnou tímhle světem). Je to senná rýma, pylová alergie, která mě má zachránit ze chřtánu té obludy; úplná pitomost, kvůli jakým se většinou mění svět a životy lidí....Každá hodina je teď utrpením, žaludek se mi neuroticky svírá a v tranzu chodím po špitálních chodbách, ale mozek funguje jasně a bezchybně. Balancuju na okraji těch dvou světů a jasně si uvědomuju krásu jednoho a hrůzu druhýho; je to vlastně humus, ale přitom jedna z nejjasnějších chvil mého života....

....Doba je šíleně mrtvá a lidi ještě víc; je potřeba pořádně je rozhejbat, zařvat jim do ucha a třeba i nakopnout do prdelě. Jestli vstane aspon jeden, můžem si gratulovat a jet dál...

....Čekání budu nenávidět až do smrti, topim se ponořenej do těch hustejch lepkavejch dnů; ještě že je tady to nekonečný modrý nebe nad hladinou...

Ležim na vojenský posteli a vedle mě leží list Obrana lidu, který se na hajzl nehodí, i když by zde o znehodnocení vůbec nešlo. Před chvílí jsem si z toho plátku přečetl článek o otci ronícím slzy radosti a dojetí nad služebními výsledky svého syna vojáka. Je to jakýsi duševní masochizmus (můj)...

....O tom věštění nevím, co si myslet. Ale copak si člověk vždycky musí něco myslet?

Taky jsem se náhodou dostal na skok do hospody a od vrásčitýho máničky jsem vysomroval na pivo. Byl to bývalej bigbíták a vykládal mi o festivalech 60.let a já jemu o tý dnešní mizérii. Seděl se mnou u stolu, moudrej a vlasatej, s idylickym bítl mládím a já mu hrozně záviděl a skoro si přál ty jeho vrásky a smíření s životem...

....Ve špitále jsem znovu přečetl Kerouacovo On the road; v týhle knize je úplně všechno, všechna krása a smutek života odnikud nikam. Nezhltl jsem to jako tenkrát, četl jsem pomalu a skoro bolestně, jako bych si uvědomoval ten svůj nekonečnej úděl, kterej už vůbec nic nezmění, trpký poznání zbitý generace, vztek, smutek, bláznivou radost v unášející extázi, ŽIVOT...

....Dneska v noci jsem někoho zabil a celej ten dlouhej sen jsem byl bez sebe strachem, že mě zavrhou. Dlouho jsem chodil po městě a nakonec jsem se velice plasticky v něký hospodě vožral. Věřim, že ve snech se d dostávají na povrch důležitý hnutí mysli a já si opravdu uvědomil svůj strach před Kombatem. Už nikdy bych nechtěl bejt tak bezmocnej jako teď a mám strach, abych v životě do něčeho nespadnul. Jako kdyby nestačilo těch 14 měsíců do konce vojny, který nade mnou budou viset, když se teď dostanu VEN. Alkohol v tom taky hraje roli - bojím se, že to nezvládnou a začnu příšerně chlastat. Konec.

X X X

přivřených víček "Dává smysl"

"Víš" natočila se víc ke mně a zuby jí perleťově zazářily
"věci co dávaj smysl sou docela nudný"

Nad námi se vznášela skupinka Martanů na padácích Čtyři měkce dopadli ale jedem se zuřivě zmítal v koruně mohutného kaštanu Zvedli jsme se a utíkali mu na pomoc Zastavili jsme se pod stromem a zeptali se ho kolik je hodin Martan ale neodpověděl a začal si zpívat nějaký pochod přičemž kousal provazy ve kterých byl zamotaný Vrátili jsme se na lavičku a ona řekla "Já sem princezna abysme se seznámili" a podávala mi ruku "Já jsem topič" řekl jsem zas já

Začali jsme si povídat o počasí Když jsme probrali bouřky slunce a vedra mluvili jsme o muzice a potom o knížkách a ona pak začala tiše recitovat verše jakéhosi slavného básníka z Pobřeží kocoviny a mně srdce tlouklo jako malému klukovi a když skončila povzdechl jsem si jak je to všechno marné a ona zakroutila hlavou na znamení nesouhlasu a řekla "Hlupáčku vždycky je přece naděje Ta umírá poslední"

"Naděje je jenom iluze" povzdychl jsem si znovu

Nejbližší ulicí projelo plnou rychlostí auto a nabouralo do hloučku promáčených hrajících si dětí Řidič zastavil a vytáhl z kufru krabici s čokoládou zamával nastartoval a odjel Děti se čokolády však ani nedotkly

"Třeba takový lidstvo" začal jsem "když si vezmeš takový lidstvo tak jen válčí a válčí a žvaní o míru jen kvůli nějakým kreténům co si žerou kecaj a tloustnou co jim pak přeskočí v kouli a vyženou fotry voď rodin do zákopů a na smrt"

Objala mě něžně kolem krku a zašeptala "Ale vždycky je naděje"

Ale já se nedal zastavit a mlel dál "No a za všechno může tupý lidský stádo a hlavně blbci Sakra jak já nesnáším blbce"

Políbila mě na tvář a zašeptala ještě tišeji "Ale vždycky je naděje"

Sedla si mi na klín a přimáčkla se ke mně Cítil jsem její voňavý dech a malá ňadra "Já jsem ta Naděje" objala mě pevněji a začala dlouze líbat Síleně mě vzrušovala Ti dva opelichaní holubi na nás vrkali po chvílce přestali vrkat a začali mečet mečeli tak že se změnili v kozly a žvýkali pelargonie z truhlíku Z podkrovního okna vylezl na střechu týnejdžr v pruhovaných kalhotách a pustil z magnetofonu heavy metal aby je přehlušil

Ale tyhle věci jsem vnímal jen okrajově Touha milovat se s princeznou Nadějí byla silnější Jemně jsem ji odstrčil a zadýchaně řekl "Pojd puďem ke mně ukážu ti slony v akváriu"

"Tak pojd už se těším" chytila mě za ruku Přestávalo pršet a my jsme šli kalužemi já žvalnil páté přes deváté a rozkládal rukama a těšil se na to ukazování slonů v akváriu

Když poslední kapky kropily chodník byla princezna čím dál tím víc nervoznější Zrychlili jsme krok Běželi jsme Už bylo vidět dům v němž bydlím když vysvitlo sluníčko

Vteřinu po vteřině se Princezna ztrácela Vteřinu po vteřině byla lehčí a nepatrnější Doběhl jsem před domovní dveře a zděsil se

Namísto drobné ručky jsem svíral v dlani hovno

Naděje byla pryč Hledal jsem otáčel se ale nikdo nikde

"Do prdele" ulevil jsem si Všechno je tak marný A pak ... pak jsem slyšel odněkud z dálky volání "Vždycky je naděje a ty v ní musíš věřit" a dál už jen vítr

Z kanálu vylezla rota Martanů a velitel na mě ukázal a řekl:
"Hele Člověk...."